

Papp Klára

„Mindenkor igaz nemesi szabadságban élt...”

Adalékok a Váradhoz kötődő nemesi famíliák történetéhez Bihar vármegyében a török kiűzése utáni időszakban*

Bihar vármegye 18. századi történetében jónéhány olyan Nagyváradról elszármazott, vagy ott élő nemesemberrel találkozunk, aki birtokosként fontos szerepet játszott a megye közéletében. Ismerünk több olyan személyt is, aki nemesi karrierjének építése közben valamely arisztokrata családnak, vagy éppen magának a hatalmába visszakerült váradi püspöknek a támogatását élvezve került birtokigazgatási, vármegyei pozícióba. Egy részük leszármazottait ott találjuk a közeli fejedelmi, majd 1693-tól szabad királyi városban, Debrecenben, akik jó kapcsolatot tudtak építeni a váradiakkal. De találunk a 17. századi végvár tisztjei, katonái között is olyanokat, akik nemesi címet szerezve a vármegye más településein jutottak birtokhoz, kísérleteztek karrierépítéssel.

A Debrecenben lakó nemesként számon tartott Thoroczky János Péter, András és Mihály nevű fiaival és Katalin lányával együtt pl. I. Rákóczi György, mint erdélyi fejedelem nemesítette meg, az oklevélbe váradi várgondnokként került. A Váradon keltezett oklevél feleségével, Sélye Helénával és leszármazottaival együtt nemesítette meg Thoroczkyt, akinek címerleírását is olvashatjuk: *„katonai pajzs, ékszínekék színű, melynek mezejében vagy udvarában egész férfi(alak), bell vörös színű, kívül pedig zöld felöltőt visel, jobbában botot vagy pálcát offciálisához, vagy provisorhoz hasonlóan tartja... bal kezében pedig búzakalászokat és más illatosvirágokat fogva látható.”*¹

* Készült az NKFIH K 120197 számú pályázatának keretében és támogatásával.

1 *Nemes családok Debrecenben*. Összeáll. Herpay Gábor. Debrecen, 1925. 76.; Szálkai Tamás: *Armálisok és armalísták a kora újkori Biharban*. PhD disszertáció. Debreceni Egyetem. Debrecen, 2010. 75. főprovizornak írta.

A váradi Thoroczkay család címere²

Egészen más körülmények között ismerkedhetünk meg a forrásokból a váradi Kis családdal. A birtokos és tisztje közötti bizalom igen fontos volt a 18. században, amikor egy-egy uradalom irányításán múltott a birtokos bevétele. Aki azonban maga is a felemelkedésért, megmaradásáért küzdött, a legkisebb vagyonszerzési lehetőségekben is kérlelhetetlennek mutatta magát. A Bihar vármegyében előbb főjegyzői (1739–1749) majd 1746–1752 között alispáni tiszteket betöltő Laczkovics János özvegye, Trencsényi Mária elégedetlen volt udvarbírájával, egy Kis János nevű emberrel, ezért a vármegye közbenjárásával két tanuvallomási jegyzőkönyvet vettetett fel, egyet 1762. január 12-én, s egy másikat 1762. február 2-án, Váradon, ahol megvallatta a birtok népességét.

Trencsényi Mária nagy birtokszerző volt, a Csáky grófok több bihari pusztájának használója, aki zálogbirtokán több település

2 A nemesítő oklevél mai lelőhelye: Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára (Debrecen; = MNL HBML) XV. 21b. Az MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltárában őrzött oklevelek gyűjteménye, Mohács utáni oklevelek 245. 150.

népességével került konfliktusba. A Csákyak Beregböszörmény mezővárosának Körmösd pusztá használata miatt támadtak vele gondjai. Ők ugyanis erdélyi Csáky Imrétől 1728-tól maguknak bérelték a pusztá felét, ám amikor a felvidéki ág tagjai átvették a birtokot, zálogbirtokosnak adták azt tovább. Laczkovicsné adott ugyan a beregböszörményieknek lehetőséget a pusztán a szántásra, ám meglehetősen előnytelen feltételekkel: „minden szántó gazdától eke pénzt... vészen 1 Rft-ot, egy itce vaját, egy pár csirkét”, ezen felül dézsmát szalmájában. Az őszi vetés idején Püspökibe kellett gabonát szállítani (emiatt saját vetésüket kénytelenek voltak veszni hagyni), ott saját pénzükön árendált veremben azt elhelyeztetni. Azért, hogy az évenkénti osztásnál egyáltalán legyen földjük, s azt ne „nyirbálja meg”, 1–2 márvást voltak kénytelenek fizetni. Tengeriföldet is osztott Laczkovicsné köztük, amiért saját anyagukból górért kellett csináltatni, de az úrnő marhája és disznója úgy tönkretette a földet, hogy semmi hasznot nem várhattak.³ Amikor pedig kiderült, hogy a beregböszörményiek a Csákyaknak panaszkodni mertek a zálogbirtokosra, akkor az asszony a körmödsi földek kiosztásakor más helységek lakosait részesítette előnyben. Olyan birtokosról van szó tehát, aki meglehetősen határozottsággal vezette birtokát, s egyáltalán nem kívánta eltűnni, hogy tisztje a fejére nőjön, nemes emberként vele egyenrangú félnek tekintse magát. Ezzel magyarázható a Kis Jánossal kapcsolatos kérdések egyértelmű megfogalmazása, s a vallomástevők gondos kiválogatása is. Maga Trencsényi Mária Magdolna egyébként jó katolikus asszony volt, 1772-ben az egykori váradi pálos rendház melletti templomban (ma premontrei templom) emeltetett oltárt a szentháromság tiszteletére.⁴

3 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Budapest; = MNL OL) P 72 Csáky család levéltára, Kassai Levéltár Fasc. 336. No. 6.

4 Laczkovicsnének egy lánya volt, Julianna, aki jól ment férjhez, ugyanis 1759-ben Vay (V.) István felesége lett. Gyermekeik közül Vay László (1769–1813) kamarás, 1799-ben bárói rangot szerzett. Lányuk, Magdolna (1761–1807) Tokody György váradi kamarái számtartó fiához, a Váradon tevékenykedő Tokody II. Györgyhez ment feleségül, aki előbb jegyzői hivatalt viselt, 1791 és 1803 között a vármegye alispánja volt, majd 1793-ban tanulmányi kerületi igazgató, 1795-ben királyi tanácsos lett. A Trencsén megyéből származó család 1746-ban bizonyította nemes-

Az első vallatásnál 12 kérdésre keresték a választ, ezek közül valamennyi az udvarbíró visszaéléseire és vagyoni állapotára kérdezett rá. Többen tanúsították, hogy igencsak úrként viselte magát, hiszen „cselédgye ... annyi volt, hogy néha az konyhán is alig fért meg, úgymint három szolgálója, egy kondása, íródeákja, főző szolgálója és aféle vízihordó, sepregető személyek.”⁵ Saját hatalmát a birtokos és a megyei tisztikar elé helyezte, amikor kifejtette: „úgy nézettek engemet, mint Laczkovicsot, a feleségemet pedig, mint Laczkovicsnét, mert én vagyok Marcziházán a földesúr, nem parancsol nékem sem Szentiványi, sem pedig Sughó.”⁶ Gál, mint az uraság bérese azt is hallotta Papos Gligor bírótól, hogy az udvarbíró elvette tőle a falu pecsétjét és azzal pecsételt. Galambos János már egyenesen azt vallotta, hogy Kiss megveretással fenyegette meg a bírót, ha nem akarja neki átadni a pecsétnyomót. Musaj László nótárius a maga esetének elmondásával még további erőszakosságra derített fényt. Azt vallotta, hogy Kiss erőszakkal vitette magához a falu jegyzőjét, majd ráripakodott: „No te disznó teremtette koszos nótáriussa, miért nem jöttél mindgyárt az udvarbírádnak parancsolatjára, melyre a tanú felelt, hogy ő nem volna másnak nótáriusa, hanem csak a helységé. Ezután bément a házba, mindgyárt pecsételték a dokumentumokat, úgy, hogy a levélnek egyik szélit a tanú tartotta,

ségét, s II. György fiai 1821-ben I. Ferentől adományt szereztek Szentandrás részjóságára. MNL OL R 64 Irattípus szerinti gyűjtemények, Hazai címerlevelek és nemesi iratok 1. No. 1008/a. Laczkovics Lászlónak testvére volt Imre, Pest megyei birtokokkal, fia pedig az a Laczkovics János, aki testőríróként irodalmi munkásságáról ismert. Sorsa szomorúan végződött, a Martinovics-összesesküvés részeseként 1795-ben Budán fejezték le. *Romániai Magyar Lexikon. Műemlékek.* (<https://lexikon.adatbank.transindex.ro/mobil/muemlek.php?id=171> – a letöltés ideje: 2021. márc. 12.)

- 5 MNL HBML IV. 6/d. Bihar vármegye törvényszékének iratai, Polgári perek 224. cs. A polgári perek anyagán belül a 217–238. csomóban az iratok szám nélkül, abc rendszerben gyűjtve találhatók.
- 6 Szentiványi a járás szolgabírája volt, 1766-tól 1773-ig a vármegye alispánja lett, Sughó György az úrbérrendezés idején Botfej helységben volt részbirtokos: 1,875 telek, valamint 4 jobbágy és 1 zsellér tulajdonosa. Benkó Imre szerint Sughó György consiliarius volt. Benkó Imre: Adatok a Semberi és Derzsenyi Sembery család Erdélybe szakadt ágának genealógiájához. *Turul* 28 (1910) 86.

a másikat pedig Kis János. A spanyol viaszat Kis János csepegtette a levélre, a tanú pedig Kis János parancsolatjára a pecsétet reá ütötte.” A tanú még azt is ajánlotta a bírónak, hogy titkon küldjenek követet Laczkovicsnéhoz, hogy mitévők legyenek, de a bíró nem mert cselekedni, ezért az ügy annyiban maradt.

Az udvarbíró igyekezett a jobbágynépszerűség minden lépését figyelemmel kísérni, pl. „a lakosoknak csak egy báránt sem volt szabad eladni Kis János híre nélkül, mert ha eladta, egy hét múlván is vissza kellett hoznia nékie és míglen megadta az árát.” Galambos János is megerősítette az állítást, hozzátéve, hogy „sokat kellett a szegény embereknek süveg vetve utána járni, azon kívül a sok mocskolódás is megvolt rajta.”

Egy Kővágó György nevű urasági kondás pontosan megmondta, milyen jószágai voltak az úrnak, amikor Marciházára ment udvarbírónak: „volt négy fejős tehene, két harmadfű tinaja, négy lova, sertése valami 30. Marháit pedig, hogy különösen szénázta az asszony szénáján, tudgya bizonyosan, amint öt boglya szénáját az asszonynak bé is húzták a marháinak és arra az istállóra rakták, ahol voltak a marhái.” Egy Gergely Péter nevű „Kocsisa lévén a tanú Kis Jánosnak, tudgya bizonyosan, hogy minden esztendőben vetett el búzát magának, hol tíz, hol tizenkét köblöt, tavaly pedig két szolgájával tizenhét köblöt, azon kívül árpát, zabot, cselédje pedig igen számos volt.” Vörös Péter béres szerint „Sertéseit pedig, valami tizenkettőt az asszonyéval tartotta... az asszonynak volt 30 köből búzája, Kis Jánosnak valami kevés, és azon kevés búzáját az asszonyé közé tétette, mondván: hogy azon 30 köblöt conventioja gyanánt veszi el az asszonytul.” Az utóbbi tanú azonban mindenképpen elfogult volt, mivel az udvarbírónál „nála maradt 11 forinttya, két véka borsója, három pár csizmája, négy köből és két véka búzája, melyekkel mai napig is tartozik.”⁷

7 A tanúk közül rajta kívül többen is azt vallották, hogy adósuk maradt az udvarbíró: „a többi béreseket ki nem fizette egészen búzával, mert azon búzát melyeket a béresekre írt, tehát a felesége egy vékánként hol egy helyre, hol másra elosztogatta...”. De más munkákért sem fizetett, pl. Musaj László vallomása szerint „a tanú varrott öt pár bőr kapcát a kondásoknak, és egy pár csizmát a fa-

Egy Gál György nevű marciházi tanú maga is jelen volt, amikor Kis János váradi házától lőrét hoztak a marciházi házához, s ott a borhoz töltötték, majd a kocsmára vitték eladni. A tanúk többsége ezt vallomásával igazolta, vagy kiegészítette. Szénát és búzát is adott el készpénzen,⁸ ráadásul nemcsak ő, hanem a felesége is, Inándra pl. 5–5 márváson, de Gál tudni vélte, hogy „Laczkovicsné asszonynak egy hombárban volt 16 köből búzája, melyet Kiss Jánosné hol egy helyre, hol másra vékánként elosztogatott, némely részit pedig gyolcsért és Szalontára pálinkáért adott.”

Az 1762. februári vallatáskor feltett öt kérdésre adott válaszok is a lehetséges visszaélést feltételezték. A termés begyűjtésének módját, a tiszt dézsmálás során mutatott viselkedését, szófordulatait, a termés mérésének pontosságát firtató kérdésekre tanulságos válaszokat olvashatunk. Nagy László marciházi nótárius ugyan maga dézsmát nem adott, de az aratásnál jelen volt, ezért tanúsíthatta a feltett kérdésre a gyanút, hogy „hogyan egy napi számosnak három keresztet kellett aratni egy napi számban, és ha a mustra kéve szerint nem gyűjtötték a kévéket, tehát a lábával mingyárt széjjelhányta Kis János, azon kívül meg is verte és meg is szidta őket.”⁹ Ugyancsak saját tapasztalata alapján állította, hogy a Kis udvarbírósa idején „mindenkor jó búzája volt az asszonynak,” sőt az is a tiszt gondosságát igazolta, hogy „apró keresztet és gazos életet el nem vette, hanem jót kellett adni.”¹⁰ Azaz, valóban egy köből búzát kért egy „dezsma keresztért”. Azt a mondást is személyesen hallotta, hogy „ő légyen a földesúr és számadó szolgál, azt fogadjátok, amit

ragónak, de fáradságáért semmit sem adott, ámbár Murvaival feliratta számadásában, hogy megfizetett, ámbár a tanú mondotta is Kis Jánosnak, ne tésesse fel, míglén meg nem füzette, melyre azt felelte, had legyen felírva a számadásba, meg fog fizetni.”

8 Szénát pl. a Bikácsiaknak „ölit 10 vagy 12 rhénes forintokon” adott el a nagy tél idején.

9 MNL HBML IV. 6/d. 224. cs.

10 A nótárius szerint „mikor legjobb termése volta búzának, egy kereszt megadta az egy köblöt, mikor pedig alábbvaló volt, három vékát és egy felet, vagy éppen három vékát, de olly szegény búzát a Kis János udvarbíróságában nem tud a tanú, hogy egy kereszt csak két vékát eresztett volna.”

én parancsolok, mert ha én számot nem adok, az én jószágomat elfoglalhatják.” A mondat első része valóban Kis kivagyokiságát mutatta, de arra vonatkozóan nincsen adatunk, miféle jószágát fenyegette elfoglalás, ha nem tud számot adni. A második tanú is azt vallotta a napszamosok elé állított követelményekről, mint a nótárius. Galambos János marciházi nemes úgy látta, hogy Kis igen ügyelt a mustra kéve szerinti elvárások teljesítésére: „A kévék pedig olyanok voltak, hogy ketten is belé akasztották a vasvillát, mégis nehezen hajtották fel az asztagra.” A Pankotán lakó Kis János viszont látta, hogy amikor az udvarbíró másokkal együtt ott vásárolt búzát, akkor méretlenül hordták a búzát a házba. Felvetésére, hogy „több vagyon a veremben búza, mintsem a rováson” az udvarbíró azt válaszolta, hogy „nem bolond ő, az eb teremtetét, hogy az asszonynak odaadja a superfluitást, mivel az övé, amivel több.” Martin Tódor pankotai kerülő¹¹ pedig azt erősítette meg, hogy visszaélést tapasztalt a veremből vékával felmért búza esetében, mert a tiszt pontosan kimérette, amennyi a rováson volt, a többit pedig magának megtartotta. Súlyosbító körülményként fogalmazta meg, hogy az eset gyakran előfordult: „Ezt pedig mindenkor practicálta más alkalmatossággal is, midőn búzát eladott a szegény embereknek.”

Talán közelebb kerülünk annak megválaszolásához, ki is volt az udvarbíró, s miért dolgozott az asszonya ellenében a maga hasznára, ha megnézzük, milyen adatok maradtak fenn a családjáról. A név eléggé gyakori, a véletlen azonban talán segítségünkre siethet. A Kis család nemességével kapcsolatban a 18. század folyamán több alkalommal is a tanúk vallatásához fogtak. Az 1732-ben, 1755-ben, 1761-ben és 1763-ban megszólaló bihari személyek azonban kü-

11 Pankota pusztát – amely eredetileg Csáky birtok volt – Laczkovics László még Csáky Miklós idejében váltotta vissza idegenektől, s 1757-ben 12 évre özvegye zálogbirtokában hagyták. 1784-ben 15 évre ő kapta meg Kisújfalu használati jogát is, 8 ezer Ft zálogösszegért, s Körmösd pusztát is, amely csak 1801 májusában került vissza a Csákyakhoz. MNL OL P 72 Fasc. 336. No. 6.

A visszaváltásra MNL OL P 71 Csáky család levéltára, Központi levéltár Fasc. 20. No. 31., No. 33.; lásd még Papp Klára: Adatok a bihari Csáky uradalom társadalomtörténetéhez a XVIII. században. *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve* 12 (1985) 54.

lönböző részletkérdésekben egymástól eltérő információkkal bírtak ugyan, de a folyamat végkimenetelét illetően adataik, értesüléseik jól kiegészítették egymást, s egyértelműen alátámasztották a család nemesi mivoltát.¹²

Az 1732-ben Váradolasziban feltett kérdések is azt sugalmazták, hogy a valaha a török időkben Váradon élt Kis István, a jelenleg a vármegyében élő Kis fivérek nagyapja és annak felesége egyaránt nemesek voltak. A 60 éves, Püspökiben lakó Szabó János még Kis István nemeslevelét is sokszor látta. Szerinte annak felesége a Nyilas családból származott, akiknek felsorolt Maros menti falvai – Vasvár, Széksó és Patakolcz – „Lippa táján” voltak megtalálhatóak, s ahonnan a jobbágyok Kis családjának „Váradon laktában is hol paplant, káposztát, s. v. sertést s más ajándékokat is hordottak fel őkegyelmének.” Az 58 éves Zsiri Szabó Mihály nemcsak megerősítette az előző vallomást, hanem ki is egészítette azzal, hogy a feleség atyja is nemesi származású volt, s annak jobbágyai voltak azok, akik „csizmát, róka és nyestbőröket hordottak Váradra.”¹³ A közlés azért figyelemre méltó, mert Lippát ugyan köztudottan igen korán, már 1552-ben megszerezték a törökök, de ez akkor még nem bizonyult tartósnak, a várat Bethlen Gábor csak 1616-ban volt kénytelen végleg átadni, amikor a fejedelem úgy értékelte: „Az egy Lippa odaadásával hazánkat egészen utolsó veszedelemből [...] meg kellett váltanunk.” Ha a tanuvallomást tevők arról a vidékről származó, adófizetést teljesítő népességről tudósítottak, akkor feltehetően 17. század közepéig vezetik vissza emlékeiket. Vagyis a terület birtokosai sokkal hosszabb ideig kaphattak szolgáltatásokat ottani, hódoltság alatt élő alattvalóiktól, mint ahogyan azt gondolhattuk volna.¹⁴

12 MNL HBML IV. 6/d. 224. cs.

13 Egy Nyilas György nevű debreceni lakos bemutatta elődei nemeslevelét, amit még 1551-ben Ferdinánd király állított ki a család számára. Azt azonban egyáltalán nem sikerült kideríteni, lehetett-e rokonság a két család között, s erről a Nyilas családról van-e szó. Nemes családok Debrecenben 60.

14 A Lippa környéki adózásra lásd Fodor Pál: Lippa és Radna városok a 16. századi török adóösszeírásokban. *Történelmi Szemle* 39 (1997) 3–4. sz. 315.

A Püspökiből választott tanúk az utódokat is jól ismerték, ugyanis Kis István fia, János oda költözött ki, s később ott laktak unokái: Péter, János és András is, akik „egy testvér atyafiak” voltak. Amikor a szatmári békét követően 1713-ban Pálffy János tanuvallomási jegyzőkönyvben kérdezett rá Várad település határára, a vallomástevők közül egy Kovács Sámuel nevű vásárhelyi lakos úgy emlékezett, hogy a török időkben „Az Határa Körösöntül Püspöki Határral határos volt”. Az úrbérrendezés idején felvett paraszti vallomások szerint „Váradtól Püspöki fertályórányira esett”, azaz nem kellett különösen távoli területre menni a Kis család tagjainak, ha Várad helyett más határra kényszerültek.¹⁵ Jellemző lehet még, hogy minden megkérdezett úgy tudta, hogy a váradiak nem fizettek adót, Simándi Sándor Bihar helységben lakó nemes szerint „Fegyverrel szolgáltak, az volt a Szabadságok”, a Püspökiben lakó Székely Lukács hallomása alapján „minden külön kenyeres ember mikor szűség volt személye szerint fel kellett ülni, és hadban menni”.¹⁶

1755-ben Súlyom Márton, 70 éves Sassról való tanú egyértelműen úgy vallott, hogy Váradon Kis István nemcsak „kapitányságbéli hivatalt viselt,” hanem saját nemesi curiája is volt a városban. Zsiri Szabó Mihály özvegye, a kb. 69 éves Vezendy Erzsébet a curián kívül még egy csapszékről is tudott a birtokában, valamint arról is, hogy Kis István az urával közösen – aki az előző vallatásban szerepelt – „törökre járó ember volt.” Az özvegy még egy régi, intim emléket is megosztott Beöthy Mihállyal: visszaemlékezett, amikor Várad visszavétele után, a kuruc időkben egyszer Püspökiből bejött váradi katona urához, aki akkor éjszaka mondta neki „itten hálván egy puszta kőfal alatt az urával, Szabó Mihállyal, ... ez, vagy amaz a két kőfal közül a Kiss István, Kiss János édesattya curiájának puszta fala, feleségem, ahol fekszünk.”

15 1713. június 27. A jegyzőkönyvet közölte Emödi András: *Nagyvárad város lakosága és archantológiája a 18. században (1713–1785). Adattár*. Nagyvárad, 2010. (Miscellanea Historica Varadiensia II.) 305.; Bársony István: A paraszti gazdálkodás feltételei, lehetőségei a 18. századi Bihar vármegyében. In: *Bihar vármegye az úrbérrendezés idején*. Szerk. Ifj. Barta János – Papp Klára. Debrecen, 2005. 75.

16 Bársony: *A paraszti gazdálkodás*, 307–308.

A Borsiból való, 89 éves Molnár Mihály jól ismerte a Kis testvérek atyját, Jánost, aki szerint Váradról a török kergette ki, s onnan Száldobágyra ment. Nagypjuk curiáját pedig a tanú maga is többször látogatta az apjával együtt, amely ott állott, ahol „megholt öreg Szász Pálné asszonyom háza vagyon,” s ahová hordták be neki a dézsmát a jobbágyai. Mivel Kis Istvánnal együtt voltak kapitányok, annak „jó pajtás” volt. A 104 éves Vékony János nevű Püspökiben lakó nemesember, aki a török időkben többször volt a váradi vár foglya, de Kiss István telkén is járt néhányszor, szintén igazolta Kis István nemesi származását. A Váradolasziban álló nemesi curiájára – amelyet ő is Szász Pálné háza tájékára tett – annak elpusztulása előtt sokszor hoztak fát, szénát és egyéb terményeket a jobbágyai. Emlékezete szerint még a török időkben történt, hogy Váradról Püspökibe ment ki Kis István fia, János lakni.¹⁷

1761-ben, váradi és micskei Baranyi Gábor alispánsága idején a vallatásnál elsősorban a nemeslevél kiadásáról kérdeztek. A 70 éves Vad János egykor zsellérként szolgált Kis István fiát, Kis Jánost Püspökiben. Saját, 99 éves korában meghalt apjára és 120 éves korában elhunyt anyjára hivatkozva állította, hogy Kis István mindig nemesi szabadsággal élt, senkinek nem adózott, s „szép császári adományok volt, amely mellett éltek.” Az armálisról a szüleitől is hallott, de maga azt sohasem látta. Jelen volt viszont, amikor Kis Jánosnak az armálisát kihirdették – valószínűleg a vármegye nemesi közgyűlésén – Kismarjában. Kádár Mihály vallomásában az volt az új elem, hogy ő régi nemesekre hivatkozva idézte fel „szép nemes levelek volt, de kitől való és hová lett, régi dolog lévén, reá nem emlékezik.” Szabó György (42 éves) is az atyjára hivatkozott, mint aki a kezében is tartotta Kis István nemeslevelét, s akitől azt hallotta, hogy az „régenten a háborgó üdőben veszett volna el.” Ugyancsak

17 Várad a tanuvallomások idején már négy közigazgatási egység: Várad, Váradvelence, Váradolaszi és Váralja, amely a fejedelemség korabeli állapotoktól eltérően elveszítette egységes jellegét. Váradolaszi jelentőségére jellemző, hogy III. Károly 1719-ben megerősítette a település vásártartási kiváltságait, s lakói a földesúri szolgálatot is taxával válthatták meg. Váradolaszi és Váradvelence a katolikus püspökség fennhatósága alá tartozott.

apjától szerzett értesülést az új ház megszerzésére vonatkozóan is: „a töröktől Püspökiben 40 forinton vett egy pusztát házhelyet, néhai Kiss István, mostani Kiss András uramnak nagyattya.”¹⁸ Szabó Mihály azt igazolta, hogy a legutóbbi vármegyei összeírás idején tizedes volt, s akkor Kist „mint az jó nemes embert nem írták fel a contribuensek közé.” Szerinte Belliczay László szolgabírósa¹⁹ idején – úgy 30 éve – Kis János azért nem jelent meg az összeíráson, mert „mindég nemes embernek tartotta magát.” Nemesi mivoltát erősítendő, még azt is felhozta érvként, hogy többen az adózók közül nehezteltek Kis Jánosra, amiért kimaradhatott a terhekből, ami mindenképpen arra utal, hogy nem sokkal sikerült a család javait gyarapítani. Sőt, magának a nagytekintélyű alispánnak, Baranyi Gábornak a szavait idézte megfellebbezhetetlen bizonyítékkul, miszerint nagyanyja és öreg nénje egyaránt hallotta, amikor az a következőket mondta a házánál megszállván „Kiss János és Péter uraiméknak ezen szókat, hiszen kentek váradi nemes emberek, mint én reliqua omnia confirmat.”

Az 1752. évi Status Animarum adatai szerint a Baranyi családnak valóban abban a váradoszói városrészben volt háza,²⁰ mint a vallásban szerepet játszó Kis János nagyapjának, Kis Istvánnak. Baranyi Gábor azonban ekkor már jelentős birtokkal rendelkezett, ezért is szerepelt nemesi családneve előtt az utrumban a „de Várad et Micske” előnév, s maga a családja által megszerzett birtokokon tartotta lakását.²¹

18 1763. július 19., Váradoszói

19 A Jeskófalvi Belliczay család 1672-ben Lipóttól kapott címeres nemeslevelet. Belliczay László 1730 és 1739 között volt a vármegye alispánja, s majd Belliczay József 1778–1783 között főjegyzője. *Bihar vármegye és Nagyvárad*. Szerk. Borovszky Samu. Bp., 1901. (Magyarország vármegyéi és városai) 581–582., 621.

20 Emődi: *Nagyvárad város lakossága*, 57. 1760-ban az Újváros városrészben lakott Baranyi György özvegye (174.), 1763-ban pedig Olaszi oppidumban pedig a Ferencsek utcájában volt Baranyi Gábor telke (allodiuma, 188.), hasonlóan az 1763. évhez (210.), amelyen szolgaszemélyzetet írtak össze. Az utóbbi évben pl. egy Ács János nevű zsellért, feleségével, három lányával és két fiával, maga az alispán azonban személyesen nem szerepelt az összeírásban.

21 Emődi: *Nagyvárad város lakossága*, 57. Az 1761. május 25-én keltezett jegyzőkönyvben. A családról részletesebben Szerdahelyi Zoltán: *Szemelvények a*

Bizonyára a véletlenek ritka egybeesése, hogy Baranyi Gábor a vármegye első alispánja (1757–1773) közreműködésével történt a tanúváltás egy olyan visszaéléssel gyanúsítható urasági tiszt esetében, aki néhány évvel később (1773) maga tett közzé körlevelet az összeíró biztosok visszaéléseivel szemben. Álláspontja vélhetően korábbi tapasztalatokra épült, s abban a hivatali teendőinek sorában szerepet kapott tanúváltásoknak is fontos jelentőségük lehetett.²²

Baranyi Gábor ugyan nem lakott Váradon, elődei azonban igen. Még 1642-ben nyert nemesi címet elődjük, Baranyi László, amelyet 1643-ban Abaúj vármegyében hirdettek ki. Innen mentek Váradra, ahonnan Mihály (1644–1692) és testvére, György kénytelen volt tovább költözni. Bizonyos, hogy azután menekültek át a közeli Debrecenbe, amikor a török 1660-ban megszerezte a végvárat, s a nevezetes református iskola tanárait, élükön Martonfalvi Tóth Györggyel és a diáksággal a cívisvárosba nyertek befogadást.²³

Nagy Iván valóban úgy tudja, hogy az átköltözés éve 1664 volt. Baranyi Mihálynak két feleségéről tudott, Vigkedvű Annáról²⁴ és Fekete Erzséről. Vigkedvű Anna családja maga is váradi, ahol Zoltai szerint 1575 körül „tűnik fel Váradi Vigkedvű Márton mármint vagyonos polgár”. A tragikusan elhunyt főbíró lányának férjeként a „Vigkedvű familia házában”, a debreceni Piacz utca 26. sorszámú, 400 négyyszögöles telken lévő főbírói házban lakott Baranyi I. Mi-

Baranyi család XVIII. századi történetéből – A „Baranyi per”. *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve* 30 (2004–2005) 89–104.

22 Baranyi Gábor a jobbágyoktól sok élelmet, gazdag megvendéglést elváró executor comissáriusok tisztségét megszüntetettnek nyilvánította, a helyettük működő executor katonáknak viszont szigorúan megszabta a járandóságát. Az 1773. február 24-én keltezett körlevelet közli Szálkai Tamás: *Források és adatok a Bihar vármegyei adószedés kora újkori történetéhez. Régiónkutatási Szemle* 2 (2017) 1. sz. 35–36.

23 Maga Martonfalvi 1666-ban Apafi Mihálytól nyert nemesi címet, amit Fogarasban hirdettek ki. Nemes családok Debrecenben 54.

24 Vigkedvű II. Mihály, Vigkedvű Márton unokája 1647-ben, mint „kalmárkodó szenátor” vehette meg a Piac utcai házát, a későbbi debreceni főbíró, akit 53 éves korában, 1661-ben Szinán váradi pasa a váradoszlasi hídfőnél megfojtott. Zoltai Lajos munkáiból. S. a. r. Radics Kálmán. *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve* 22 (1995) 300.

hály is.²⁵ Gyermekai már Debrecenben születtek, Mária 1667-ben és Mihály 1673-ban. 1688-ban a szentjóbi megyegyűlésen Baranyi I. Mihályt másodalispánná választották, amely tisztséget 1690-ig látott el, ekkor lett egy évre a város főbírája, majd 1692-ben egy évre ismét. 1691-ben kapott új címeres nemeslevelet, ekkor már a váradi előnévvel, volt egy kúriája Hegyközcstatáron, s több helyen (Varkócz, Előhegy, Vajda) szőlői.²⁶ A debreceni ház feltehetően jó állapotú, vendégfogadásra alkalmas, központi fekvésű épület volt, mert a Rákóczi szabadságharc kezdetén, 1703. augusztus 3-án a város jegyzőkönyvébe azt rögzítették: „Méltóságos gróf Bercsényi Miklós úr önagysága béjött a városba, szállítottuk Baranyi Mihály úr házához.”²⁷ Végül Baranyi II. Mihálynak és Pálnak a város 1713. évi protocolluma szerint 900 magyar forintjába került, hogy a „néhai Vígkedvű Familia” háza a tulajdonába is kerüljön.²⁸ Mihály kétszer is volt város főbírája: 1724–1726, valamint 1728–1730 között.

Baranyi I. Mihály testvére, Baranyi György ágán annak fia, Miklós (1680–1756), valamint utódai – Baranyi György (1712–1752) és Gábor (1713–1775) – lettek a 15 faluból álló micskei uradalom urai, amire apjuk 1749-ben kapott adománylevelet.²⁹ Kordics Imre

25 Zoltai Lajos munkáiból 301. A 294. oldalon közli a régi ház fotóját is, amely a későbbiekben Dobozi főbíró háza is volt, amelyet 1730 körül adott el a városnak 5000 rhénes forintért.

26 Baranyi I. Mihály augusztus 13-án halt meg. Kordics Imre: A váradi és micskei Baranyi család. *Várad* 2 (2003) 1. sz. (<https://epa.oszk.hu/00100/00181/00005/19.htm> – a letöltés ideje: 2021. ápr. 15.)

27 MNL HBML IV. 1011/a. Debrecen város tanácsának iratai, Tanácsülési és közgyűlési jegyzőkönyvek 25. k. 587.

28 A Vígkedvűek „ösi háza” a Piac utcán északról Demján István, délről Bartha István házaik szomszédtságában állott. MNL HBML IV. 1011/a. 28. k. 1713 októbere, 284–285.

29 Baranyi Miklós különös módon házasodott 1707-ben újra (mivel felesége megcsalta Kazay patikus segédjével) s ebből az immáron katolikusként megkötött házasságából született öt fia, akik közül György és Gábor érték meg a felnőttkort. 1752-ben végrendeletet írt, amelyben első házasságából való Miklós fiát (II. Miklós) megtagadta: „Ennek előtte Német Utcán, mostan pedig P. P. Piaristák ellenében Szent Anna Utcán lakó Baranyi Miklós nevet usurpáló Debreceni Civishez semmi relatiomat nem tudom, s nem tartom, ezért ő is sem

úgy tudta, hogy Micskén György élt, Gábor pedig a telegdi ág megalapítójaként Mezőtelegden. Ezzel szemben a micskei uradalom 1756. évi összeírásakor Baranyi Gábort nevezték meg birtokosnak. Szerdahelyi Zoltán kutatásai megerősítik a birtoklás tényét, mivel abban az évben Baranyi Gábor Nagy Mihálynak, az ő “kéz körüli szolgájának” szolgálatai fejében huszonkét kapás szőlő zálogosítását engedte meg Micskén, „ezen kívül pénzt és különböző terményeket (elsősorban búzát) is kapott.” A szőlő inscriptiora bocsátásával a birtokos nagyon megbecsülte tisztjét, mert a korban a micskei bor a diószegihez hasonlóan urnánként egy forintot tett ki, s magának a birtokosnak is itt a birtok központjában volt a legtöbb szőlője: 73 kapás.³⁰ Ezért is kellett a szüretre ide átküldeni munkásokat a szüreteléskor az uradalom más településeiről, de innen származott a legnagyobb borból származó bevétel is. Az ellentmondás oka egyszerű, Baranyi György 1752-ben Váradon elhunyt, ezért készítette el apja, Baranyi I. Miklós – ahogyan azt korábban már említettük – 1752-ben a második végrendeletét is.³¹

Baranyi Miklós nagyra becsülte feleségét, Jászay Borbálát, „kiis már 17 esztendőktül fogva megélemedett koromban hozzám igaz szeretettel viseltetett és ötödik esztendőre fordult erőtlenségemben nagy hűséggel hozzám látott, mindenekben kedvemet kereste...” Ezért özvegyi residentiaként debreceni házát minden hozzá tartozandó javakkal és a Miklós utcai malmokkal, a Homok kerti és a Tóczós kerti szőlőkkel és pincékkal, valamint arany-ezüst portékákkal, fegyverekkel, könyvekkel és készpénzzel együtt reá hagyta. Ezen kívül neki adta át élete végéig szőlő használatra a tarcali házát és szőlőjét, valamint Zemlén megyében Ág-Csernyőt „mellyen

Ősi, sem aquirált Jóságimhoz Jussát nem tarthattya, mellyből per expressum kirekesztem.” MNL HBML IV. 6/d. 202 k.

30 Ezt követően Baranyi Gábor Micskén az „úr dombja” nevű szőlőhegyen birtokolt 73 kapás, Terjén 46 kapás és Tótiban 89 kapás urasági szőlőt. Papp Klára: *Biharország jobbágynépe. A magánbirtok és jobbágysága a XVIII. században*. Debrecen, 1998. 55.

31 MNL HBML IV. 6/d. 202. k. Az első végrendeletet 1745-ben írta, a másodikat pedig, amelyben erre utal 1752. március 27-én, Debrecenben. A megyei levéltárban a hiteles másolat maradt fenn.

több vagyon 3000 forintoknál”.³² Az özvegy 1762-ben Baranyi Gábornak adta át a neki juttatott javakat, amelyért készpénzt és különféle terményekben ellenértéket kapott, csak azt kötötte ki, hogy élete végéig debreceni házában maradjon.³³

A testamentum szövegéből a két testvérré vonatkozóan nemcsak az derült ki, hogy György kiskorú gyermekeket hagyott hátra, akiknek gyámjai között ott szerepelt Baranyi Gábor is (Kerekes György váradi kanonok és Csernyánszky János mellett), mint az árvák tanítatásához és megélhetéséhez szükséges javak előteremtője, hanem az is, hogy a micskei birtokból korábban mindketten részesedtek. „Hanem minthogy György fiamra sokkal többet költöttem, mint Gáborra és máskéntis Mitskei Józsaág jövedelméből György edgynéhány ezer forintokkal többet percipiált, mint Gábor.” Az apai szándék egyértelműen arra irányult, hogy „valamint az örökösbul, úgy a zálogosbul a két rész egyaránt részesüljön”. A végrendelet értelmében kapta meg Baranyi Gábor – és semmiképpen nem korábban, ahogyan egyes munkák sugalmazzák – a György testvérének korábban adott különös apai adománnyal egyenértékben a szöveg szerint telegdi „Residentialis Curiamat s házamat” az ott lévő örökös és zálogos telkekkel, szántókkal, szőlőkkel egyetemben. A micskei curia viszont „mellyen György fiam épületei vagynak, mivel az egészlen György fiam árváié lészen”, a hozzá tartozó földekkel együtt. A valóság tehát az, hogy az apai akarat értelmében a micskei uradalom felett ketten rendelkeztek, 1752 után viszont egy ura maradt a birtoknak, Baranyi Gábor, hiszen 1756-ban a testamentumot tevő is elhalálozott. Bár az alispán csak a testamentumos urak egyike volt, a birtok egésze az ő rendelkezése alá került, s György fiainak végül pereskedniük kellett,

32 Püspöki szőlőjét a házzal és pincével is neki ígérte, de azt időközben eladta, tehát annak árát kell a maradékoknak letenni felesége számára, mindazokkal a tartozásokkal együtt, amelyeknek ellenértéke 500 forinton jóval felüli összeget jelent. Az özvegy 1762-ben Baranyi Gábornak adta át a neki juttatott javakat, amelyért készpénzt és terményellenértéket kapott, csak azt kötötte ki, hogy élete végéig debreceni házában maradjon.

33 Az 1762-ben megkötött szerződésről Szerdahelyi: *Szemelvények a Baranyi családban*, 102–103.

hogy birtokrészükhöz hozzájussanak. Erre azonban Baranyi Gábor életében nem került sor.³⁴

A micskei Baranyi curia, Baranyi György leszármazottainak birtokközpontja 2009-ben *(a szerző felvétele)*

Baranyi 1751-ben részt vett az országgyűlésen, s már 1759-ben a váradi járás főszolgabírája lett. Földi maradványai feleségével, Bagossy Zsuzsánnával (? – 1775) együtt ma is a telegdi római katolikus templom kriptájában nyugszanak, a „szentély korlátján kívül”.³⁵

A váradi állami levéltárban 1768. január 15. napjáról fennmaradt egy, a micskei és tóti bírácoknak és esküdteknek szóló irat, amely az

34 Baranyi György legidősebb fia Gáspár szeretett volna leghamarabb a javakhoz hozzájutni, ő 1756-ban 17 éves volt. A per 1780-ban indult a Kerületi Táblán, lásd Szerdahelyi: *Szemelvények a Baranyi családban*, 103.

35 Emődi János – Varga Árpád: *Telegdi sírtáblák, emléktáblák*. Nagyvárad, 2004. (Partiumi Füzetek 33.) 20.

úrbérrendezés során készült, s amely igazolhatja Baranyi Gábor valós és reális követeléseit birtokának népessége felé.³⁶ Előírta pl., hogy minden helység nótáriust tartson, aki a helység közönséges jövedelmét, a kivetett portiot feljegyezze, hogy a bíró számadását el tudja végezni.³⁷ Felhívta a figyelmüket a vármegyei törvények megtartására, s a bírák „uraság hírével” való választására is. Jellemzően mutatja a lehetséges visszaélést, amikor tiltja a csapszéken való törvénykezést, mondván: „ital és részegeskedés közben a helység közönséges dolgait ne folytassák...”

Sokkal lényegesebb az úrbéri rendelet elfogadásával kapcsolatos kötelezettség: „Az urbáriális regulatió szerint való robotáztatásban a rendet megtartsák, a szegényeket a tehetségesek helyet ne hajtják. Az uraság által az igaz rendnek megtartása végett kiadandó cédu-lát illendő engedelmisséggel elvegyék, melyben mind urbáriális kötelességek, mind pedig, amit a fejében szolgálnak és adnak fel legyen jegyezve, amelyet a koráig vagy elvenni nem akartak, vagy ha elvették, soha abban a praestatiókat fel nem jegyeztették, és az úr dolgáról többnyire híradás nélkül széledtek el.” Az adózó népesség megterhelésében is az arányosságot és a teherbíráshoz igazodó valós követeléseket fogalmazta meg: „... a tekintetes nemes vármegye által kiadott quantumnál a népre többet ne vessenek, és abban a proportiót megtartsák kinek-kinek tehetségéhez képest, a nép előtt vetvén fel a quantumot, hogyha valaki helyes hasonlítással magát más felett megterhelhetni lenni mondatja, meghallgattassék, a proportiót pedig mindenféle barmok után illendőképben és személyi válogatás nélkül egyiránt vessék, valamint a fekvő fakultásokra vagy földnek termésére.” Baranyinak volt már tapasztalata abban, hogy a túlzó követelések, a jobbágyi népesség érdekeinek teljes figyelmen

36 Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Bihor, (= ANR Bihor) Inventar 41. – Prefectura Județului Bihor Inventar, dosar 38. – Registru de procese-verbale ale adunării generale comitatense, Micske, 1768. jan. 15. Nagy Ferenc főszolgabíró és Dávid Gáspár esküdt írta alá, s 1769. augusztus 5-én Ferdényi János, bölcskei Budai László notarius deputatus, valamint Vetési Ferenc esküdt igazolták, hogy a másolat az eredetivel mindenben megegyező.

37 Megengedte ugyanakkor, hogy a kisebb helységek közösen tarthatnak egy nótáriust.

kívül hagyása mennyire nem vezetett eredményre az 1759-től a vármegyében a magánbirtok uradalmaiban engedett új úrbárium bevezetések, ezért törekedett ez esetben a realitásokra.

A kései leszármazott, Jakó Zsigmond emléktáblája az egykori curia falán *(a szerző felvétele)*

Találkozunk olyan Püspökiben lakó nemesemberrel is, akinek ragadványneve árulta el Váradról való származását. A nemességvizsgálat tanuvallatása során kérdeztek rá arra, hogy a tanú a Püspökiben lakó Várady Szabó Mihály és István „édesattyát ismerte é avagy hallotta é kinek hívták és hogy Váradon laktában nemesi szabadságban élt és itten nemesi curiája lett volna.”³⁸ Várady-Szabó Mihály kereskedőről

38 MNL HBML IV. 6/e. Bihar Vármegyei Törvényszékének iratai, Nemességi perek 3. cs. (113.) Várady al. Szabó 10. Idézi Megyeri-Pálfy Zoltán: Névvaltoztató bihari nemesi családok a kora újkorban. Jogtörténeti vonatkozások. In: *Interdiszciplinaritás a régikutatásban*. I–IV. Szerk. Bartha Ákos – Szálkai Tamás – Szendrei Ákos, Debrecen, 2011. I. 51.

az derült ki, hogy a 17. század második felében Szöllősről költözött át Nagyváradra, ezen a néven nemesítette meg I. Lipót 1687. november 6-án fiával együtt, s nemesi címüket 1688. július 13-án Bihar vármegye Szentjóbbon tartott közgyűlésén hirdették ki.³⁹

Ugyancsak Váradhoz kötődtek a megyében fontos tisztséget betöltő Ferdényiek is, akik már a század közepén a váradi püspök és főispán (1738–1758), Csáky Miklós támogatóitjai közé tartoztak.⁴⁰ Bizonyos, hogy a Ferdényiek tevékenysége ismert lehetett Csáky Miklós püspök (1737–1747) előtt, aki 1737-től⁴¹ főispánként is tevékenykedett a vármegye élén, ezért feltételezhető, hogy segítette a nemesi cím megszerzését is. Mivel *Ferdényi Gábor* volt a grófi család felvidéki ága által az erdélyi ágtól visszavett bihari birtokainak plenipotentiáriusa, fontos bizalmi feladatokat kapott. Az erdélyi ág elleni fellépés és az ősi javak visszaszerzésének ötlete a püspöktől származott, aki erdélyi Csáky Imre (Csáky Zsigmond öccse) 1742-ben bekövetkezett halála után érzékelte az erdélyi ág fiúágának kihaltát, és saját igényei, valamint a bihari három uradalom gazdasági értékeinek felmérése után kezdeményezte a hosszan tartó pereskedés elindítását. Ferdényinek az iratok összegyűjtésén kívül a birtok átvételében és irányításában is komoly szerep jutott, ám a család egy idő után biztosabb jövedelemnek tekintette, ha visszaadja zálogba Csáky Zsigmond lányának, Csáky Borbálának és férjének, Haller Györgynek a birtokokat, s inkább az értük kapott pénzüsszeget használja fel. Ferdényi 1757–1763 között a vármegye alispáni tiszttét töltötte be, alighanem a főispán akaratából.

39 Megyeri-Pálfi: *Névváltoztató bihari*, 69.

40 A Ferdényiek nemességét 1758-ban hirdették ki Bihar vármegyében (MNL HBML IV. 1/a. Bihar Vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai, Közgyűlési jegyzőkönyvek 15. k.), de szerepeltek az 1755. évi nemesi összeírásban is. Birtokuk a család előnevét adó Kabaláspatak volt, amelyet Ferdényi János, Antal és Ferenc 1774-ben kapott adományba. Borovszky Samu úgy tudta, hogy a 19. század első felében további pusztabirtokot szereztek hozzá: Kispeterdet és Aszszonyfalva fele részét. Bihar vármegye 628.

41 1738. január 9-én iktatták be a főispáni méltóságba, püspöki székét 1738. március 20-án foglalta el. Bunyitay Vincze: *A váradi püspökség története*. I–IV. Nagyvárad, 1883–1935. IV. 244.

A 18. század végén a felvidéki Csáky grófok bihari birtokainak plenipotentiáriusa, *Ferdényi János* vármegyei jegyző (1766–1773) és alispán (1773–1778) volt az, aki a Csákyak 1785-ben végrehajtott bihari birtokvisszavétele óta – amikor az erdélyi zálogbirtokosoktól a felvidéki ág tagjai véglegesen magukhoz váltották ősi javaikat – a bihari birtokok teljhatalmú megbízottjaként egészen az 1795-ben bekövetkezett haláláig képviselte a családot. A Csáky grófok helyett és nevében ő volt az, akihez az bihari birtok kérelmezői – nemes és nemtelen személyek – fordulhattak, akikkel szemben teljes határozottsággal léphetett, és lépett fel. A *Protocollum Instantiarum* bejegyzései szerint a kérelmező siteri nemeseknek, Szilágyi Mihálynak, Harsányi Sámuelnek és Sebestyén Istvánnak, akik nem akartak hozzájárulni a helység közös költségeihez, Ferdényi a következőket, saját példáját írta le válaszul: „én is nemes ember vagyok, Váradolasziban házat tartván, azon communitásnak segítséggel vagyok, nem tudom, mióta húzhatják ki magokat [az adó megfizetése alól] a meg nevezett nemes uraimék”.⁴² Emődi András könyvének adattára szerint ezt a váradi házat, illetve a családról elnevezett utcát 1752-ben és 1763-ban is megtaláljuk a váradi káptalan Váradolasziról készített összeírásában.⁴³ A vármegyében fontos tisztségeket betöltő családtagok tehát Váradról indultak, nemességüket és további megbízatásaikat is az arisztokrata Csáky család tagjainak köszönhették, s lakásukat feladataik miatt továbbra is Váradolasziban tartották.

Az általunk vizsgált nemesi családokról fennmaradt tanulmányos adatok is egyértelműen azt jelzik, hogy Nagyvárad a vármegye nemesi társadalmának kutatásához még számos hasznos forrással szolgál, amelyet a téma jövőbeni kutatói bizonyára nem hagynak kiaknázatlanul.

42 Margittán a manumittáltak is igyekeztek kivonni magukat a família által elfogadott határhasználati rend alól. MNL OL P 72 Fasc. 326. No. 8. Nagy Iván úgy tudta, hogy Ferdényi élete utolsó éveiben királyi tanácsos és királyi udvarnok volt. Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. I–XII. Pest, 1857–1868. IV. 153.

43 A vármegye tisztikarában szerepet játszó más családokkal (például a Tokody, Bucsy, Beöthy, Baranyi, Szentiványi stb.) együtt volt itt házuk. Emődi: *Nagyvárad város lakossága*, 37–38., 57.